

Høring bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø

Kunnskap er en nødvendig forutsetning for kulturmyndighetene som premissleverandører når de skal legges til rette for gode, rasjonelle og forutsigbare rammebetingelser for å ta vare på, og sikre vår kulturarv.

Slike høringer er således verdifulle, - hvis de klarer å håndtere det omfattende ansvarsområdet, og blir så relevant at det politiske miljø blir tvunget til å prioritere innspillene.

Det er imidlertid like viktig at det etableres tilsvarende forutsigbare, faglige og økonomiske, ressurser for å kunne gjennomføre de konklusjoner som slike høringer, NOU-rapporter og Stortingsmeldinger frembringer.

Fremdriften her vil selvsagt alltid bli prioritert basert på balansen mellom politiske strategier. Hvorfor nevnes denne selvfølgelighet her?

Fordi erfaring viser at de temaer som omfatter sikring av vår kulturarv er meget lavt prioritert. Viktige stortingsmeldinger, målsettinger mm. forutsetter i stor grad oppfølginger. Når det gjelder kulturminnene så er den politiske interesse begrenset.....

For eksempel:

- . Stortingsmelding nr. 16 fra 2006. Status økonomiske incentiver for vedlikehold av fredete Bygg. Lovet innen 2009. Intet relevant har skjedd. Det er 18 år siden.
- . Samme Stortingsmelding med målsetting at alle fredete bygg innen 2022 skal sikres en angitt tilfredsstillende (høy) standard. En målsetting som faglig og politisk ikke har latt seg gjennomføre.
- . Stortingsvedtak 2020. Ba regjeringen fremme et forslag om hvordan staten kan stimulere private eiere av kulturminner til jevnt og godt vedlikehold gjennom skatte- og avgiftsincentiver. På vent. Her må det bemerkes at Odelstinget i 1967 initierte et forenklet innspill som Finansdepartementet strøk når boligsikten forsvant i 2006. Ref prikkpkt. 1 ovenfor.

Og en kuriositet:

- . Rapporten «Uthavner i verdensklasse» med fine bilder og beskrivelser som også inkluderte forslag til tiltak for fire spesifikke uthavner. Konklusjonene her er så tendensiøse at det har skapt bekymring hos eierne av hus i uthavnene, - spesielt hos undertegnede.....

Avsender:

Trygve Sundt, Sivilarkitekt MNAL

Arvet et fredet hus i Loshavn (Sundtehuset/Kaperhuset) i Loshavn i 1980.

Loshavn: En uthavn utenfor Farsund

Bakgrunn

Tidligere styremedlem i Loshavn Fortidsvern, og Loshavn og Eikvåg Vel.

Tidligere styremedlem, og styreleder i foreningen Fredet.

Har brukt disse 44 årene for å formidle til kulturminnemyndighetene og Stortinget at den begrensede råderetten til bruk av egen eiendom, manglende rett til faglig bistand samt balanserte og gode forutsigbare økonomiske incentiver for å drifte fredete bygninger medfører at fredningskonseptet slik det håndteres av ovennevnte ikke er bærekraftig. I styrearbeidet har vi opplevd mange fine ord, og ureflekterte forslag fra ovennevnte myndigheter. Tillit ?

Det foreligger nå et 'begrenset' innspill fra Riksantikvaren, men av erfaring er det lite som tyder på at det nevnte 'fagmiljøet' og det politiske landskap er villig å ta ansvar for å finne bærekraftige løsninger for fremtiden. Hvorfor prioritere, - eierne tar driftsansvaret uansett!! Og vi har erfart at kulturminnemyndighetene har truet med politianmeldelse etter at en eier, antagelig på grunn av misforståelser, fjernet et ødelagt tapet. Tillit?

Konseptet Fredning

Det er utarbeidet mange bevaringsstrategier.

Strategier belyser utfordringene. Hvordan skal summen av disse evalueres slik at de kan danne grunnlag for praktisk politikk, - i.e. nødvendige prioriteringer for å ta vare på denne del av vår kulturarv.

Fredning av områder og bygg er det sterkeste vernet for kulturminner som Stortinget kan pålegge eiere. Da blir det også et moralsk spørsmål når de kulturminnefaglige og politiske ansvarlige idag ikke engang prioriterer oppfølging av den presumtivt viktigste del av vår byggede kulturarv med faglige og forutsigbare og forenkles økonomiske incentiver til eierne. Disse er pålagt det antikvariske forvaltningsansvaret, - et ansvar de i betydelig grad ikke har tilstrekkelig kunnskap eller økonomiske midler til å ivareta..

Kysten, - Status idag.

Den nevnte rapporten «*Uthavner i verdensklasse*» ligger på nettet.

Her fremgår det at «*Agder fylkeskommune i over flere år har arbeidet med å bevare, formidle og tilrettelegge for ny aktivitet i uthavnene*»

Disse tre oppgavene:

- . Bevare? Bra . Hva skal bevares, og hvordan kan dette best gjøres sammen med eierne.
- . Formidle? Premisser og for hvem?
- . Ny aktivitet? Hvorfor? Disse uthavnene trenger ikke ny aktivitet. De er sårbare for ALL utvikling.

Agder fylkeskommune, finansiert av Riksantikvaren, ga et oppdrag til Asplan Viak i 2017.

Oppgaven var: «*Uthavnene som besøksmål, en mulighetsstudie.*»

Det er nærliggende å tro at Riksantikvaren, forut for denne bestilling, hadde tilstrekkelig kunnskap om uthavnene i Agder. De visste, eller burde vite, at uthavnene var utviklet som små monokulturer med nære sosio/økonomiske forhold mellom eierne. Husene plassert lineært langs bryggene, eller som Loshavn supplert som klyngebebyggelse, med smale smug, orientert mot havet som var forutsetningen for deres liv.

Det er utrolig at fylkeskommunen, finansiert av dette direktorat bestiller en utredning med dette formål.

Med direktoratets formålsparagraf så skulle oppdraget være:

Uthavnene er attraktive besøksmål for timeturister. Hvordan kan betydningen av uthavnenes karakter og monokultur opprettholdes når omfanget av timeturister i økende grad nettopp utnytter og belaster deres tett/lav åpenhet som er uthavnenes karakter.

Loshavn

For eksempel var det for Loshavn fremsatt forslag til tiltak, - basert på deres forståelse av begrepet *utvikling* en drastiske bryggeutvidelse som samlingspunkt for timeturister rett utenfor hoveddøren til den tilliggende bolig og den brygge som for eierne gjennom over 200 år var livsnerven for deres daglige brød. Det viser en mangel på kunnskap om uthavnens egenart og forutsetningene for det nære sosiale nettverk som er nødvendig i slike tette trehusbebyggelser.

Det vedlegges foto og planskisse vedrørende Loshavn som viser studiens forslag som nevnt ovenfor.

Det var ialt brukt fire uthavner som grunnlag for studien. Lyngør, Merdø, Svinør og Loshavn. Studiens forslag til tiltak er imidlertid slettet fra nettet. Det synes riktig etter å ha lest forslagene. Det er bekymringsfullt at verken Agder Fylkeskommune eller Riksantikvaren ikke kvalitetssikret rapportens konklusjon før fremleggelse.

Hva kan vi forvente av den kommende høring når slikt blir presentert ?

For å etablere offentlig adkomster via de begrensede private uteområdene var det foreslått å utarbeide reguleringsplaner som skulle sikre adkomster som var oppfattet som privatisert. Selvsagt var de privatisert. Det er små private pletter som gir eierne muligheter for å benytte disse små uteplasser, og som har fått en supplert relevans når husene, bryggende og de mellomliggende smug åpner for fritidsaktiviteter som ikke var tilsvarende relevant tidligere. Ved undertegnede's fredete bygning skulle bryggen sammen med naboens forlenges ut i havnen med benker, informasjonstavle, avfallbeholdere , og til og med ilandstigningsmulighet. Så har de i tillegg frekkhetens nådegave når de samtidig understreker at det ved gjennomføring må sikres at *«allmenningen utformes på en slik måte at møblering ikke er til sjenanse for grunneiere/eiere av fritidsboliger»*.

Det er en tre-dobbel selvmotsigelse:

. Det er ikke mulig å 'bevare' Loshavn på stedets premisser ved en slik utbygging.

Det burde de vite.

. Det er ikke mulig å etablere offentlige samlingsplasser for timeturister uten at dette kommer i konflikt med eierne. Alt er privat, og brukes av eierne.

Skal intensjonene gjennomføres medfører dette ekspropriasjoner.

Det burde de også vite.

. Det er ikke mulig å etablere ilandstigningsbrygge midt i en slik tett trehusbebyggelse uten at stedets egenart blir fullstendig rasert.

Dette burde de også vite.

Og eierne burde slippe å få bemerkninger at de kun ønsker å få beholde uthavnen for seg selv. Timeturistene er en realitet,- tilgjengeligheten mellom husene var og er fortsatt forutsetningene for uthavnens eksistens. Da må det søkes løsninger basert på uthavnens egenart, og ikke timeturistenes premisser.

I forbindelse med oppgradering av kommunens kommunedelsplan for ca 20 år siden ble det understreket bl.a. at timeturisttrafikken til denne uthavn allerede hadde passert smertegrensen, - adkomstmessig og bruksmessig.

Loshavn, i motsetning til de tre andre nevnte uthavnene, ligger på fastlandet med under ti minutters kjøretid til Farsund.

Dette gjør denne uthavnen attraktiv for timeturistene med stadig økende besøkstall.

En vurdering av sårbarheten for uthavnene skulle selvsagt vært utført før denne mulighetsstudie ble bestilt. Konklusjonene i denne rapport viser i alle fall at de ikke har verdsatt disse utfordringene.

Loshavn og Eikvåg Vel har kommet med utallige innspill til kommunen for å finne løsninger på parkeringsutfordringen, for huseierne og timeturistene. De utarbeidet også en stiplan for 20 år siden i forbindelse med den ovennevnte revidering av kommunedelplanen.

Dette var en 'lokal' plan som viste hvor adkomstveiene var pluss noe som var etablert i nyere tid. Dette var ikke en oppmuntring til å etablere 'skilte turiststrømmer' langs husveggene slik som forutsatt i ovennevnte utredning.

Over: Dagens situasjon
Høyre: Forslag til planavgrensning for regulering til offentlig allmenning og brygge.

Bilde: Loshavn.

Kan den tilfeldige parkerte bilen danne forståelsen av at det er en offentlig parkeringsplass.

Det er en offentlig adkomstvei ned til en ca 3m bred brygge hvor det er 30 cm dypt.

Hvilke rettighet gir dette til forsterkning av de offentliges interesser ved å overkjøre eierne?

Når slike forslag blir fremlagt som del av en offentlig studie så er det grunnlag for bekymring.

Uthavnene har ikke urbane forutsetninger, og kan derfor heller ikke håndteres som dette.

Hva kan det forventes av den kommende bevaringsstrategien?

Selvsagt mer generell, men da vil den som nasjonalt verktøy også miste sin relevans som konstruktivt verktøy.

Konklusjon

Det er en provokasjon å fremlegge slike studier når det i samme setning står at forutsetningene er å komme frem til metoder for å ta vare på denne del av vår kulturarv.

Smertegrensen for huseierne i Loshavn ble overskredet for over 20 år siden.

En betydelig del av timeturistene har ikke respekt og forståelse for at de selv må skjønne hvor grensen går mellom det tilgjengelige og det private.

Dette er en utfordring.

.

Det er ikke behov for å formidle uthavnenes betydning som del av vår kulturarv.

Det er som nevnt allerede dokumentert.

Skal havnene opprettholde sin egenart som uthavner så må kulturminnemyndighetene erkjenne det faktum at disse er attraktive nettopp fordi det ikke har vært vesentlig utvikling etter at seilskutene mistet sin relevans.

Epilog

Strategier er avhengig av politiske prioriteringer, og kulturminnefeltet må i dette politiske landskap kjempe om oppmerksomhet i forhold til helse, eldreomsorg, skole, samferdsel, Forsvar og sikkerhet.

Det er gitt eksempler om frivillig arbeid for å ta vare på denne del av vår kulturarv.

Erfaringene tilsier at det er liten tillit til at offentlige utredninger søker å finne bærekraftige løsninger.

Delrapporter som «*Uthavner i verdensklasse*» er gode utgangspunkter som må suppleres med mer edruelige delanalyser.

Ut ifra denne beskrivelse av uthavnene så er det innlysende at begrepet 'verdensarv' ikke er relevant hvis målsettingen er å ta vare på denne del av vår kulturarv.

Uthavnene, som stavkirkene tåler ikke den belastningen.

Med vennlig hilsen

Trygve Sundt

Sivilarkitekt MNAL

Og

Eier av en fredet bygning i en uthavn

Tidligere styremedlem av Loshavn Fortidsvern og Loshavn og Eikvåg Vel.

Deltok i en referansegruppe nedsatt av Farsund kommune for ca 20 år siden i forbindelse med revidering av en kommunedelplan som bl.a. omfattet uthavnene Loshavn og Eikvåg. Her ble det påpekt at omfanget av turisttrafikken til disse uthavnene, og spesielt Loshavn, allerede hadde passert sin smertegrense.

Nå er dette trafikkbildet vesentlig øket.....